

Kva skjer med pengane i Bjørnafjorden?

Kommuneøkonomi er full av ord som «netto driftsresultat», «disposisjonsfond» og «behovskorrigert avvik». Men bak orda handlar det om noko alle kjenner: **inntekter, rekningar, sparepengar og lån**. Dette heftet forklarar — utan fagspråk — kva ein grundig gjennomgang av Bjørnafjordens økonomi fann. Og Bjørnafjorden har ei spennande historie: ein kommune som for berre tre år sidan var i akutt pengekrise, og som har drive seg tilbake til balanse heilt på eiga maskin.

+2,1 %

så mykje gjekk kommunen i pluss i 2025 — over det anbefalte nivået. Kommunen er IKKJE på statens «svartelista» (ROBEK)

19,1 %

så stor er sparekontoen målt mot årsinntekta — og her er det viktige: desse pengane er *spart opp ved nøktern drift*, ikkje arva

104 %

kommunens lån tilsvarar litt meir enn ei heil årsinntekt. Det er ein viktig grunn til at kommunen må drive stramt

Tenk på kommunen som ein husstand: For tre år sidan var Bjørnafjorden-familien i ein skikkeleg pengeknipe — utgiftene var rundt 150 millionar høgare enn inntektene, og direktøren kalla budsjettet «ein redningsplanke». Familien valde då å stramme hardt inn på hverdagsutgiftene: færre tilbod, slankare administrasjon, meir heimhjelp i staden for dyre institusjonsplassar. No er gapet nede i rundt 50 millionar, og familien har til og med fått ein liten buffer på sparekontoen. Men: familien har **ikkje** ein rik arv å lene seg på, og dei har valt bort ein mogleg inntekt — eigedomsskatt. Difor må dei framleis vere nøkterne.

Grunnlaget for dette heftet er ein full analyse bygd på opne offentlege tal (SSB, Statsforvaltaren, kommunens eigne rapportar og budsjett). Den tekniske rapporten viser alle kjelder og utrekningar. Hovudtala her er frå 2025 — det siste året med endelege, reviderte tal (publisert 16. juni 2026). Bjørnafjorden vart slått saman av Os og Fusa i 2020 og har rundt 27 000 innbyggjarar.

Bjørnafjorden bruker mindre enn forventta på alt — kvar einaste teneste

For å samanlikne kommunar rettferdig kan ein ikkje berre sjå på kronebeløp — ein kommune med mange born treng meir skule, ein med mange eldre treng meir omsorg. Staten har difor eit eige reknestykke som seier kva kvar kommune *burde* trengje med akkurat si befolkning. Vi har samanlikna Bjørnafjordens faktiske forbruk med dette «forventa behov»-talet:

OMRÅDE	MEIR/MINDRE ENN FORVENTA PER ÅR	KVA BETYR DET?
Administrasjon («byråkratiet»)	61 mill. mindre	Slankast av alt — mykje spart etter samanslåinga av Os og Fusa
Grunnskule	43 mill. mindre	Drives nøkternt — men karakterane er gode
Helsetenester (legevakt, helsestasjon m.m.)	15 mill. mindre	Under forventa — her vart det kutta i 2025
Sosialhjelp m.m.	13 mill. mindre	Under forventa
Barnehage	9 mill. mindre	Under forventa
Barnevern	5 mill. mindre	Litt under forventa
Eldreomsorg og heimetenester	2 mill. mindre	Så vidt under — låg litt over året før

Det slående: I Bjørnafjorden drives *alle* tenester billegare enn det befolkninga tilseier. Det er uvanleg — i mange kommunar ligg minst éi teneste over. Her ligg **administrasjonen lågast av alle**, 61 millionar under forventa. Det heng saman med at Os og Fusa vart slått saman i 2020: éin kommune treng mindre administrasjon enn to. Det er ein gevinst kommunen har henta ut.

Reknestykket viser altså at Bjørnafjorden er ein **gjennomgåande nøktern kommune**. Det er ikkje fordi kommunen er rik — tvert imot, dette er ein låginntektskommune. Det er fordi kommunen *må* drive stramt for å halde balansen. På neste side forklarar vi den viktigaste enkeltsaka: korleis kommunen la om eldreomsorga.

Frå sjukeheim til heime: korleis kommunen la om eldreomsorga

Den viktigaste enkeltgrepet i innstramminga handlar om eldreomsorga. For berre eitt år sidan brukte Bjørnafjorden *meir* enn forventa på pleie og omsorg — rundt 13 millionar over. I 2025 ligg kommunen så vidt under. Kva skjedde?

Kommunen valde bevisst å flytte tyngda frå dyre institusjonsplassar (sjukeheim) over mot **heimebaserte tenester** — hjelp som kjem heim til folk. Dette kallar kommunen «innsatstrappa» eller «omsorgstrappa»: tanken er at fleire skal kunne bu heime lenger, med hjelp tilpassa behovet, slik at dei dyraste plassane blir reserverte dei som verkeleg treng dei.

SLIK FORDELER PENGANE I ELDEROMSORGA SEG (2025)	PER INNBYGGJAR
Heimebaserte tenester (heimhjelp, heimesjukepleie m.m.)	20 058 kr
Institusjon (sjukeheim)	9 262 kr

Kort sagt: Bjørnafjorden bruker no klart meir på hjelp i heimen enn på sjukeheim. Det er ei villa omlegging — ikkje eit teikn på at nokon er gløymd. Berre rundt 4 av 100 eldre over 80 år bur fast på institusjon; resten får hjelp på andre måtar. Dette er hovudgrunnen til at eldreomsorga gjekk frå å koste «meir enn forventa» til «litt mindre enn forventa» på berre eitt år.

Men kutta råka òg andre tilbod: Omlegginga var ikkje smertefri. For å spare pengar la kommunen ned legevakta på Eikelandsosen, avvikla kreftkoordinatoren, kutta i tilbod innan psykisk helse og rus, og avslutta fleire førebyggjande tilbod. Det er grunnen til at helsetenestene gjekk frå å koste meir enn forventa (i 2024) til 15 millionar mindre enn forventa (i 2025). Opposisjonen meinte fleire av desse kutta gjekk for langt — men Statsforvaltaren (statens kontrollør) sjekka budsjettet og konkluderte med at det er **lovleg**.

Omlegginga er altså ikkje «sløsing» som blir fjerna, men ei medviten prioritering: meir hjelp heime, færre dyre plassar, og nokre vanskelege kutt undervegs.

Sunn økonomi — men fortent den harde vegen

+2,1 %

kommunen gjekk i pluss i 2025 —
over det anbefalte nivået. Ute av
krisa frå 2023

19,1 %

sparekontoen
(«disposisjonsfondet») målt mot
årsinntekta — spart opp ved
nøktern drift

104 %

kommunens lån tilsvarar litt over
ei heil årsinntekt — høg gjeld

Her er den ærlege historia. Bjørnafjorden er *ikkje* ein rik kommune. Men kommunen har likevel bygd seg ein buffer — og det er verdt å forstå korleis.

Ingen arv å lene seg på

Nokre kommunar — som til dømes Asker — har eit stort «energifond» frå gamle kraftaksjar som svingar med børsen og pyntar på rekneskapen. **Bjørnafjorden har ikkje noko slikt fond.** Heile sparekontoen er bygd opp ved at kommunen år etter år har brukt mindre enn planlagt og halde utgiftene nede. Då kommunen i 2025 fekk 30 millionar til overs, vart dei brukte til å *la vere* å tære på sparekontoen — i staden for å sløse dei. Det fortel at bufferen er **fortent ved nøktern drift**, ikkje arva eller henta frå børsen. Det er på mange måtar ein sunnare buffer enn ein som svingar med marknaden.

Høg gjeld og inga eigedomsskatt

Samstundes har kommunen høg gjeld — lånet tilsvarar litt meir enn ei heil årsinntekt. Og kommunen har bevisst valt å **ikkje** ha eigedomsskatt. Det borgarlege fleirtalet (FrP, H, KrF, INP) vil heller satse på folketalsvekst og utbygging for å auke inntektene. Kombinasjonen — låg inntekt, høg gjeld, inga eigedomsskatt — er nettopp grunnen til at kommunen MÅ drive så stramt. Det finst ikkje noko sikkerheitsnett å falle tilbake på.

Den uutnytta moglegheita: Opposisjonen (MDG og SV) har gong på gong føreslått eigedomsskatt som «eit naudsynt verktøy i ein låginntektskommune». MDG rekna i 2024 på rundt 167 kroner i månaden per husstand, stigande til rundt 583 kroner i 2026, med eit botnfrådrag for å skjerme dei med minst. Fleirtalet seier nei og vel heller å kutte i tilbod. Å innføre eigedomsskatt er eit heilt legitimt politisk val — og å *la vere* er det òg. Men det er eit reelt val: kommunen kunne henta inn pengar her i staden for å kutte. Spørsmålet er politisk omstridd, og bør takast med opne auge.

Det ærlege biletet er altså verken «Bjørnafjorden er styrtrik» eller «Bjørnafjorden er blakk». Det er ein låginntektskommune med høg gjeld som har drive seg tilbake frå krise til balanse gjennom hard, men medviten innstramming — og som no står ved eit vegval om inntektssida.

Lita ordliste — «gresk» omsett til norsk

Netto driftsresultat

Det som er igjen av årets inntekter når alle rekningar og renter er betalte. I 2025 gjekk Bjørnafjorden i **pluss** (2,1 %) — over det anbefalte nivået. Det betyr at kommunen faktisk fekk noko til overs til sparing dette året.

Disposisjonsfond

Kommunens sparekonto — pengar som i prinsippet kan brukast når noko sviktar. Målt i prosent av årsinntekta. Bjørnafjorden: 19,1 % — solid. Og her er det fint: pengane er spart opp ved nøktern drift, ikkje arva.

ROBEK

Statens «svarteliste» for kommunar med så dårleg økonomi at staten må godkjenne låneopptak og vedtak. Bjørnafjorden er **ikkje** på lista — trass i krisa i 2023.

Behovskorrigert / utgiftsbehov

Statens reknestykke for kva ein kommune burde trenge, ut frå kor mange born, unge og eldre han har. Det gjer det mogleg å samanlikne Bjørnafjorden rettferdig med heilt ulike kommunar — og det er dette som viser at kommunen driv *alle* tenester under forventa behov.

Innsatstrappa / omsorgstrappa

Kommunens omlegging av eldreomsorga: meir hjelp heime, færre dyre sjukeheimsplassar, tilpassa kvar enkelt sitt behov. Hovudgrunnen til at eldreomsorga gjekk frå «over forventa» til «under forventa».

Netto lånegjeld

Kommunens «bustadlån». Bjørnafjordens gjeld tilsvorar rundt 104 % av ei heil årsinntekt — høg gjeld, og ein viktig grunn til at kommunen strammar inn.

Eigedomsskatt

Ein skatt kommunen kan velje å krevje inn på eigedommar. Mange norske kommunar har han. Bjørnafjorden har bevisst valt å la vere — ei mogleg inntekt som ligg ubrukt.

Endelege tal

2025-tala er no endelege (reviderte), publiserte av SSB 16. juni 2026, og er hovudåret i dette heftet. 2024-tala står igjen som samanlikning. Alle hovudkonklusjonar byggjer på endelege tal.

Kvar kjem tala frå?

Alt byggjer på opne kjelder: Statistisk sentralbyrå (KOSTRA), statens fordelingssystem, Bjørnafjordens eigne budsjett og rapportar, opposisjonens alternative framlegg og Statsforvaltarens lovlegkontroll. Kvar einaste tallpåstand er sporbar til kjelda. Viktig: nokre djupnekjelder (full årsmelding, forvaltningsrevisjonar) var ikkje tilgjengelege i opne søk — den tekniske rapporten er ærleg om kva som ikkje let seg verifisere.

Folkeversjon, oppdatert 16. juni 2026. Tal i millionar kroner der anna ikkje er sagt; hovudår 2025 (2024 som samanlikning). Viktig presisering: når analysen seier at noko kostar «mindre enn forventa», betyr det ikkje at tilbodet er dårleg — det kan vere bevisst, nøktern drift. Poenget er at vala bør takast med opne auge, og at nokon må seie kva som skal betale for kva.